proLékaře.cz | 10.11.2026

Změny ve výkonu znalecké činnosti v České republice v roce 2026

Tomáš Vojtíšek

Ústav soudního lékařství FN u sv. Anny v Brně a LF MU

Soud Lek 2025; 70(3): 29–31

V roce 2021 nabyla účinnosti rekodifikace znaleckého práva v České republice. Dne 1. ledna 2021 byl zrušen zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících a jeho prováděcí vyhláška č. 37/1967 Sb. Nově bylo znalecké právo upraveno v zák. č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech (dále jen „znalecký zákona") a v prováděcích vyhláškách č. 503/2024 Sb., o výkonu znalecké činnosti, vyhl. č. 504/2020 Sb., o znalečném a vyhl. č. 505/2020 Sb., kterou se stanoví seznam znaleckých odvětví jednotlivých znaleckých oborů, jiná osvědčení o odborné způsobilosti, osvědčení vydaná profesními komorami a specializační studia pro obory a odvětví (1,2,3). Doposud došlo prozatím pouze k jedné změně těchto obecně závazných právních předpisů, a to k novelizaci vyhlášky o znalečném (vyhl. č. 370/2022 Sb.), která s účinností od 1. ledna 2023 relativně významně zvýšila hodinovou sazbu odměny znalce.

Nejvíce problematickou se v praxi ukázala povinnost znalců jmenovaných před účinností zák. 254/2019 Sb. podstoupit tzv. „přelicencování", konkrétně se jednalo o povinnost podat během přechodné pětileté lhůty žádost o zápis do seznamu znalců dle nového zákona, kdy po uplynutí této lhůty, tj. dne 1. 1. 2026, znalecké oprávnění zanikne. Zákonodárce zvolil variantu, kdy oproti odborníkům nově žádajícím o zápis do seznamu znalců byli dosavadní znalci zvýhodněni v odpuštění povinnosti skládat zvláštní část vstupní zkoušky ověřující jejich odbornou erudici. Povinnost složení obecné části vstupní zkoušky ověřující znalosti právních předpisů nicméně zůstala zachována i pro původní znalce, a to s ne zcela přesvědčivým odůvodněním nutnosti seznámit se s novým zákonem. Takto koncipovaná povinnost přelicencování byla komunitou znalců přijata negativně (4) a ve své podstatě odmítnuta. Ochota podrobit se obecné části vstupní zkoušky (a projít celým procesem přelicencování) byla ze strany většiny znalců natolik nízká, že po cca třech letech účinnosti nového znaleckého zákona ministerstvo naznalo, že celý proces se již nedá stihnout a 1. ledna 2026 hrozí kolaps znalecké činnosti (dle důvodové zprávy k novele znaleckého zákona požádalo o přelicencování během první poloviny přechodného období jen cca 300 znalců). Z tohoto důvodu MSp vypracovalo návrh novely znaleckého zákona, který koncept povinného přelicencování „starých" znalců opouští a mimo jiné upravuje i další instituty nového znaleckého práva, které se v praxi neosvědčily.

Návrh novely znaleckého zákona (a některých dalších předpisů) byl schválen Vládou ČR dne 26. 6. 2024 a dne 28. 5. 2025 s ním vyslovila souhlas Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky (sněmovní tisk č. 750; 9. volební období). Publikace vychází z právního a legislativního stavu ke dni 9. 6. 2025, kdy existuje předpoklad, že s největší pravděpodobností bude legislativní proces zdárně dokončen, novela znaleckého zákona nabyde účinnosti dne 1. 1. 2026 a níže uvedené informace z tohoto předpokladu vychází.

✉ ***Adresa pro korespondenci:***
MUDr. Mgr. Tomáš Vojtíšek, Ph.D.
Ústav soudního lékařství FN u sv. Anny v Brně a LF MU
Tvrdého 2a, 602 00 Brno
Tel.: + 420 543 185 855
E-mail: tomas.vojtisek@fnusa.cz

Hlavní dopad novely znaleckého zákona

Největší změna, kterou novela znaleckého zákona přináší, je změna právního postavení znalců, kteří byli jmenováni podle zák. č. 36/1967 Sb. před 1. lednem 2021 nebo alespoň před tímto dnem o jmenování znalcem požádali (taková řízení o jmenování znalcem se dokončila dle dosavadních předpisů v souladu s přechodnými ustanoveními nového znaleckého zákona - § 46 odst. 3 zák. č 254/2019 Sb.).

Po 1. lednu 2021 zůstalo dosavadním znalcům právo ex lege vykonávat nadále znaleckou činnost, a to v souladu s § 46 odst. 1 znaleckého zákona, neboť *znalec, který získal oprávnění k výkonu znalecké činnosti podle zákona č. 36/1967 Sb., ve znění účinném přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, je zapsán jako znalec do seznamu znalců podle tohoto zákona.* Toto právo však bylo omezeno zněním § 46 odst. 2 znaleckého zákona, dle kterého *znalec podle odstavce 1 je oprávněn vykonávat znaleckou činnost podle tohoto zákona nejdéle po dobu 5 let ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona; uplynutím této doby nebo zápisem do seznamu znalců podle tohoto zákona ve stejném oboru a odvětví dosavadní znalecké oprávnění zaniká.*

Předmětná novela toto **časové omezení ruší** a to formou zrušení celého § 46 odst. 2 znaleckého zákona. Znalcům jmenovaným ministrem spravedlnosti nebo předsedou krajského soudu dle zák č. 36/1967 Sb. tedy **oprávnění vykonávat znaleckou činnost zůstává nadále i po 1. lednu 2026, kdy mělo původně ze zákona zaniknout**.

Právní postavení znalců jmenovaných dle zák. č. 36/1967 Sb.

I přes novelu znaleckého zákona nicméně přetrvávají určité rozdíly v právním postavení „starých" a „nových" znalců. „Novými" znalci jsou myšleny osoby, které požádaly o zápis do seznamu znalců po 1. lednu 2021, splnily požadované podmínky, složily obecnou i zvláštní část vstupní zkoušky znalce a ve finále i slib znalce do rukou ministra spravedlnosti. Navíc se jedná o znalce, kteří již měli oprávnění dle zák. č. 36/1967 Sb. a podali žádost do seznamu znalců dle nového zákona, popřípadě se rozhodli rozšířit si své znalecké oprávnění. „Staří" znalci jsou znalci jmenovaní dle zák. č. 36/1967 Sb., kterých je prozatím v České republice drtivá většina. Hmatatelným rozdílem mezi „starými" a „novými" znalci je vydávání průkazu znalce dle § 11 odst. 4 znaleckého zákona, které ministerstvo spravedlnosti realizuje pouze „nových" znalců. Vzhledem k velkému počtu neaktivních „starých" znalců, kteří reálně nevykonávají znaleckou činnost lze pochopit, že ministerstvo doposud nepřistoupilo k automatickému hromadnému vydávání znaleckých průkazů pro „staré" znalce, a to zejména za situace, kdy bylo (naivně) předpokládáno, že většina „starých"

proLékaře.cz | 10.11.2026

znalců projdou procesem přelicencování. Dle názoru autora však neexistuje právní důvod, který by bránil ministerstvu spravedlnosti vydat „starému" znalci průkaz dle znaleckého zákona na jeho žádost, o to více po nabytí účinnosti novely znaleckého zákona dne 1. 1. 2026.

Dalším významným rozdílem mezi „starými" a „novými" znalci je forma zápisu do Seznamu znalců dle § 15 znaleckého zákona. Tento seznam formálně zajišťuje publicitu znalců způsobem umožňujícím dálkový přístup, fakticky se jedná o webové rozhraní. Zákon u „starých" znalců stanovuje jediný rozdíl, a to uvedení údaje, že znalec byl zapsán dle zákona č. 36/1967 Sb. Protože však vyhláška č. 505/2020 Sb., kterou se stanoví seznam znaleckých odvětví jednotlivých znaleckých oborů, jiná osvědčení o odborné způsobilosti, osvědčení vydaná profesními komorami a specializační studia pro obory a odvětví, má jinou strukturu znaleckých oborů a odvětví než zák. č. 36/1967 Sb., fakticky se vytvořily dva seznamy znalců, které jsou tak reálně viditelné i v seznamu znalců. Jak se bude v budoucnu logicky zvyšovat počet znalců dle znaleckého zákona, matoucí potenciál dvou seznamů znalců se bude zvyšovat. Do hry zde navíc vstupuje otázka nerovnoprávného postavení znalců, kteří jsou uvedení v jedné či druhé verzi seznamu znalců. Znalci z oboru zdravotnictví, odvětví soudní lékařství, mají dle znaleckého zákona oprávnění pojmenované stejně a u toxikologů došlo pouze k upřesnění označení odvětví na soudní toxikologii. Jiní znalci, zejména z oboru ekonomika, však mohou mít problém své oprávnění převést na stav dle nového zákona a přetrvávající dvojkolejnost seznamu znalců je pro ministerstvo spravedlnosti výzvou do budoucna, což ostatně samo přiznalo v důvodové zprávě k novele znaleckého zákona.

Určitým znepokojujícím faktem rovněž může být stanovení účinnost novely znaleckého zákona na den 1. ledna 2026. Norma, která omezuje oprávnění vykonávat znaleckou činnost „starým" znalcům bude totiž novelou zrušena přesně v okamžiku, kdy toto oprávnění mělo původně zaniknout. Pro zvýšení právní jistoty by bylo vhodnější, pokud by účinnost novely znaleckého zákona o nějakou dobu předcházela původně stanovené pětileté lhůtě pro přelicencování „starých" znalců, avšak lze očekávat, že tento fakt na právní postavení „starých" znalců nebude mít vliv (otázka pojištění znalce viz dále).

Další změny znaleckého zákona

V dalším textu jsou uvedeny změny v právech a povinnostech znalců, které jsou seřazeny podle významu, který na znaleckou činnost mají, přičemž v rámci zachováni přehlednosti některé málo významné či formální změny uvedeny nejsou:

Pojištění znalců: novela znaleckého zákona ruší povinné pojištění znalců (znalecké kanceláře a většina znaleckých ústavů pojištěny musí být nadále). Pojištění lze samozřejmě sjednat na dobrovolné bázi, dle názoru autora je pojištění znalce vhodné zejména u znalců zpracovávající posudky pro soukromé osoby. Pokud znalec pojištění sjedná, má právo požádat o uvedení této skutečnosti ve veřejné části seznamu znalců. V rámci stávajícího pojištění je nutné, aby pojištění trvalo nejméně až do 31. 12. 2025, přičemž formálně zůstává znalcům povinnost do této doby doložit ministerstvu doklad o pojištění na další kalendářní rok. Vzhledem ke zrušení této povinnosti k 1. 1. 2026 však nedoložení pojištění nebude moci být sankcionováno a pouze se jedná o důsledek problematicky zvoleného data účinnosti novely;

zápis do evidence znaleckých posudků: od 1. 1. 2026 bude upravena v praxi obtížně splnitelná povinnost zapisovat údaje o znaleckém posudku do evidence do 5 pracovních dnů. Nově se údaje budou zapisovat ve lhůtě 30 dnů, vyjma údaje o přiznaném znalečném (nikoliv již vyúčtovaném), kde bude nová lhůta pro zápis do evidence 90 dnů;

znalecké kanceláře: nově budou moci znalecké kanceláře vykonávat činnost prostřednictvím alespoň dvou znalců, kdy jejich oprávnění již nebude muset být totožné (v rámci oprávnění znalecké kanceláře). Oprávnění znalecké kanceláře tedy bude moci být pokryto „pouze" oprávněním jednoho ze znalců. Pokud některý ze znalců ve znalecké kanceláři bude mít větší rozsah oprávnění než samotná znalecká kancelář, bude moci v této zbývající znalecké odbornosti vykonávat znaleckou činnost samostatně. Obecný zákaz vykonávat znaleckou činnost ve stejném oprávnění ve znalecké kanceláři a současně samostatně nicméně zůstává zachován;

znalecké ústavy: nově se zavádí pojem tzv. předního odborníka v příslušném oboru a odvětví, pomocí kterého znalecký ústav vykonává znaleckou činnost. Tímto předním odborníkem se rozumí zejména znalec, což v praxi bude znamenat určité zjednodušení při zápisu znaleckého ústavu, a to současně se snížením požadavku na vědeckovýzkumnou činnost pouze v příslušném oboru a nikoliv již oboru a odvětví (bude mít význam zejména v technických znaleckých oborech). Na okraj nutno podotknout, že u znaleckých ústavů a znaleckých kanceláří povinnost přelicencování na rozdíl od znalců trvá, lhůta však bude prodloužena až do 31. 12. 2028;

vstupní zkouška znalce: pokud žadatel o znalecké oprávnění neuspěje u některé z části vstupní zkoušky, a to ani při jejím opakování (resp. o opakování vstupní zkoušky nepožádal), bude moci znovu podat žádost o zápis do seznamu znalců po třech letech místo dosavadních pěti let;

archivace posudků: zůstává povinnost archivovat znalecký posudek se všemi náležitostmi po dobu 10 let, nově však i listinný znalecký posudek bude moci být dle rozhodnutí znalce archivován v podobě elektronické. I tak však bude muset splňovat všechny náležitosti včetně elektronického posudku a elektronického časového razítka s certifikátem s platností minimálně tři roky (doposud 5 let). Problematická povinnost časové razítko u archivovaného posudku obnovovat zůstává;

vyúčtování a úhrada znalečného: v případě orgánu veřejné moci zůstává povinnost rozhodnout o znalečném bez zbytečného odkladu do 30 dnů od doručení vyúčtování, nicméně prodlužuje se lhůta k úhradě znalečného z 15 na 30 dnů;

přestupky znalců: ruší se zveřejnění přestupku a sankce v seznamu znalců, které bylo v praxi chápáno jako velmi přísné a naplňující charakter dvojího trestání za stejnou věc. Dále dojde k drobnějším úpravám ve vymezení přestupků. Významným je však nové ustanovení, dle kterého ministerstvo odloží podnět k zahájení řízení o přestupku spáchaného znalcem, pokud je v dané chvíli vedeno řízení u orgánu veřejné moci, ve kterém byl znalecký posudek předložen jako důkaz. To znamená, že např. obhajoba nespokojená se znaleckým posudkem použitým v trestním řízení se ho pokusí napadnout nejenom u orgánu činného v trestním řízení, ale současně i na ministerstvu spravedlnosti.

Změna procesních předpisů

Novela znaleckého zákona současně mění i trestní řád (zák. č. 141/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů) a občanský soudní řád (zák. č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů). Nejvýznamnější je úprava institutu odborného vyjádření, kdy po vzoru trestního řádu bude nově možné vyžádat odborné vyjádření od fyzické osoby i v civilním řízení. Pokud odborník, který nemusí (ale může) být současně znalcem, vypracuje v trestním nebo civilním řízení odborné vyjádření, náleží mu nově koncipovaná odměna a náhrada hotových výdajů. Sazba odměny za zpracování odborného vyjádření u obou typů řízení je nově stanovena zákonem jako polovina sazby odměny znalce (aktuálně tedy 400 – 500 Kč/hod.). Je otázkou, zda např. orgány činné v trestním řízení nebudou v rámci úspor nově usilovat o řešení

proLékaře.cz | 10.11.2026

některých odborných otázek raději prostřednictvím odborného vyjádření než formou znaleckého posudku. Stejná odměna jako za odborné vyjádření je stanovena i pro konzultanta v trestním řízení (§ 157 odst. 3 a násl. trestního řádu). Je možné, že touto změnou se začne více využívat i tento doposud v praxi spíše výjimečný institut. Je nutno zdůraznit, že konzultant dle trestního řádu je osoba zásadně odlišná od konzultanta znalce dle znaleckého zákona. Není však vyloučeno, že orgán veřejné moci bude při posuzování oprávněnosti odměny konzultanta znalce přihlížet i k této nové sazbě odměn za odborná vyjádření a činnost konzultanta v trestním řízení.

Vyhlášky

V návaznosti na novelu znaleckého zákona připravilo ministerstvo spravedlnosti návrh změn dotčených podzákonných předpisů, konkrétně se jedná o vyhlášku č. 503/2020 Sb., o výkonu znalecké činnosti, vyhlášku č. 504/2020 Sb., o znalečném, vyhlášku č. 506/2020 Sb., o výkonu tlumočnické a překladatelské činnosti, vyhlášku č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů, a vyhlášku č. 23/1994 Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství, zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli, ve znění pozdějších předpisů. Tyto vyhlášky reflektují změny, které na zákonné úrovni přináší novela znaleckého zákona.

ZÁVĚR

Novela znaleckého zákona ruší povinnost znalců jmenovaných dle zák. č. 36/1967 Sb. podstoupit v přechodném období přelicencování dle nového znaleckého zákona včetně povinnosti složit obecnou část vstupní zkoušky. Současně je přínosná pro všechny znalce, kteří aktuálně vykonávají znaleckou činnost v České republice. Lze doufat, že i nadále bude znalecké právní prostředí kultivováno ku prospěchu společnosti i samotných znalců. *Poznámka po uzávěrce vydání: Novela byla publikována pod č. 285/2025 Sb.*

LITERATURA

1. **Vojtíšek T.** Rekodifikace znaleckého práva v České republice od roku 2021 a její dopady do znalectví ve zdravotnictví se zvláštním přihlédnutím k soudnímu lékařství. *Soud Lek* 2020; 65(3): 67-72.
2. **Křístek L, Bürger P, Vučka J.** Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech. Komentář. Praha: Leges, 2021, 312 s.
3. **Dörfl L, Krysl A, Lehká M, Visinger R.** Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2021, 435 s.
4. **Vojtíšek T.** Kritické zhodnocení rekodifikace znaleckého práva v České republice po prvním roce účinnosti. *Soud Lek* 2022; 67(2): 25-27.